

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՇԻՆԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵՒ ՈՒՅԵՓԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գարունը ամրան ագուցող երկար ու լուսառատ օրերուն զուգադիպող զոյգ այս տօները, մին իբրև մեր Տիրոջ երկրաւոր կեանքը փակող զորմանահրաշ եղելութեան՝ իսկ միւսը իբրև Ս. Հոգւոյն առաքելներուն վրայ իջմամբ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիշատակը, մեծագոյններէն են Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ճոխ տօնացոյցը լեցնող տօներուն: Եւ եթէ անոնք չեն անցած մեր Եկեղեցւոյ «Տաղաւար» տօներու շարքին, պատճառը այն է որ անոնք ուրոյն դէպքերու ոգեկոչման առիթներ ըլլալով հանդերձ՝ Յիսկանց միջոցը ամբապնդող երեք օղակներէն վերջին երկուքը կը հանդիսանան:

Ինչպէս ըսած ենք այլուր, օխ ու պիտի չըլլար երկու այս մեծ տօներն ալ միազանգել հինգ Տաղաւարներուն, կազմելու համար գունագեղ փունջը Եկեղեցւոյ եօթ տօներուն (որ ոքի գաղտնիք է թիւին խորհրդաւորութիւնը զոյգ Ուխտերուն — Հին և Նոր — ալ մէջ):

Յիսկանց (50 թիւէն ընձիւղած — 50 օրերուն համար գործածուող) շրջանը իր սկիզբը կ'առնէ Ս. Երուսթեան հրաշափառ տօնով, մեր մօտ Զատիկ կոչումով ծանօթ, որ մեծագոյնն է Քրիստոնէութեան տօներուն: Յիսկանց այդ միջոցը կարելի է բաժնել երկու մասերու, առաջին քառասուն օրերը, ուր Յիսկան տակաւին երկրի վրայ է, իր նիւթեղէն մարմնով երևելով ստէպ իր աշակերտներուն, և վերջին տաս օրերը, ուր Ան բաժնուած մարմնով մեր աշխարհէն ու իրեններէն, երկուքին միջև յարաբերութիւնը կ'ընթանայ հոգեւոր հաղորդակցութեան ճամբով, որ նուազ զգալի ու ապաւորիչ չէ առաջինէն՝ նիւթին ու աննիւթին միջնորմը իրենց հաւատքին բացովը հակեցած, գէթ լուսաթափանց շղարշի մը վերածած հոգիի մարդերուն: (Վհուլթիւնը այս տարադին ետև կեցող մարդերուն կը շեշտուի անպարագիծ այլանդակութեանը

մէջ անոր հականիշ «մարմինի մարդերուն»): Այս բաժանումը ամենացայտուն կերպով երևան կու գայ Հայ. Եկեղեցւոյ Տօնացոյցին մէջ, ուր առաջին 40 օրերը Ուտիք են ամբողջութեամբ (յիշել Տիրոջ խօսքը թէ առաքաւորի տղաքը չեն կրնար ծոմ բռնել, որքան տառն իրենց հետ է փեսան — Մրկ. Բ. 19-20), իսկ վերջին 10 օրերուն մէջ ինկող Զորեքշաբթիին և երկու Ուրբաթներուն պահեցողութիւն կը հրահանգուի: Բիւզանդական Եկեղեցիներուն ին կիսապենտեկոստէն (Mesopentecost) Յիսկանց միջոցի կէսին, 25րդ օրը — Զորեքշաբթի —, որ մասնաւոր իմաստ մը չունի: Պատիկ ստորաբաժանում մը կայ առաջին մասին մէջ, ուր մինչև ութերորդ օրը նշանակուած է օր Զատիկի և ապա միայն օր Յիսկանց, Ուրբաթորդ օրը, թո՛ղմաս առաքելի կիրակի՝ կոչուած Արևելեան Եկեղեցիներու կողմէ (մեր Նոր կիրակին), յիշատակ է մեր Տիրոջ երկրորդ անգամ Սիոնի վերնադարձ մէջ զորքն փակելովք՝ առաքելներուն հանդիպման, երբ թո՛ղմաս հաւատաց յարութեան հրաշքին:

Ղուկաս իր Աւետարանի վերջնութիւն համարին մէջ (ԻԲ. 52), Քրիստոսի Համբարձման դէպքը յիշատակելէ ետք, կը գործածէ (առաքելներուն համար անշուշտ) «Հարձան յիսուսաղմ ուրախութեամբ մեծաւ» քիչ մը տարօրինակ ու դժուարահասկ բացատրութիւնը: Իրենց մեծ ուսուցիչէն ու բարեկամէն (Յովհ. Ժե. 14-15) այսպէս անակնկալօրէն բաժնուելէ ետք ինչպէ՞ս կրնային ուրախ ըլլալ անոնք, մանաւանդ երբ իրենց կանաչ յոյսերու խոշտանգուած դիակին դիմաց կը հոծանար նաև հրեայէն ու հեթանոսէն գալիք հալածանքին ուրբաւականը:

Նախ պէտք է ի մօտի ունենալ թէ Քրիստոսի բաժանումը տարբեր է միւս բաժանումներէն, որոնց առթած վիշտովն ու կսկիծովը կը լեցուինք, ամէն անգամ երբ սիրելի մը կը հեռանայ մեր շրջանակէն կամ աշխարհէն: Քրիստոս ոչ միայն իր յարաբաժնէն երկայնութիւնը խոստացած էր իրեններուն. «Ահա ես իմ և ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուր»՝ մինչև ի կատարած աշխարհիս (Մատթ. ԻԸ. 20), այլև խոս-

տացած էր մօտ օրէն իրենց զրկել միութարիչ Ս. Հոգին, որ պիտի զօրացնէր զիրենք անվնէր ճակատելու Չորին բուր մութ ու նենգ ուժերուն դէմ:

Համբարձման տօնը իր կարեւորութեամբ շատ մօտը կը կենայ Ս. Մննդեան տօնին, ոչ միայն անոր համար որ մէկով կը սկսի և միւսով կը վերջանայ երկրաւոր կեանքը Քրիստոսի, այլև այն հանգիստութեանը որ գոյութիւն ունի երկուքին միջև Անոր շօշափելի և խորհրդաւոր ներկայութեան տեսնելէն, ղերբու շրջումով միայն: Մինչ իր ծնունդով Յիսուս կու գար բնակելու մեր մէջ, սակայն չբաժնուելով իր Հօրմէն և երկիրքէն — «Ոչ մեկնելով ի Հօրէ» կ'ըսէ մեր շարական ոգիւրը —, Համբարձումով Ան կը վերադառնար իր Հօրը մօտ, պահելով սուկայն իր կապը, ինչպէս բոնիք՝ յաւերժառե ու խորհրդական ներկայութիւնը մեր աշխարհին ու մարդկութեան հետ:

Քրիստոսի Յարութիւնը սկիզբն է նոր դարաշրջանի մը մարդկային պատմութեան մէջ, որ իր լրբութիւն կամ պսակութիւն կը յանգի Ս. Հոգիի գալստեամբ: Յարութիւնը շատ բան պիտի կորսնցնէր իր իմաստէն ու արժէքէն, եթէ Ս. Հոգին չգար հրազինելու վննքոտ առաքելները և հիմը դնելու Տիրոջ խորհրդական մարմինը ներկայացնող Քրիստոսէական եկեղեցիին:

Դժուար չէ ասոր նմանութիւնը տեսնել նաև Հին Ուխտի մէջ: Մեր Զատիին համապատասխանող — իբրև մեծագոյն տօնը Հրէութեան, ազատութեան գաղափարը խորհրդանշող (եգիպտական գերութենէն ազատուելուն դիմաց մեր Զատիկը կը դնէ ազատագրումը մեղքէն ու մահէն) Պատեքէն յիսուն օրեր ետք է որ Սինայ լեռան վրայ Տասնաբանեայ պատուիրաններու տրուութեամբ հիմը պիտի դրուէր Մովսիսականութեան, այսինքն միաստուածութեան առաջին կրօնքին:

Մեղքին մութէն ազատագրուած հոգիներն են միայն որոնք կրնան բացուիլ մեծ ու հոգեկան ճշմարտութիւններու: Գերութեան կապանքներու ներքե, իսրայէլի ժողովուրդը պիտի չկրնար ըմբռնել ու ընկալել ճշմարտ լոյսը Օրէնքին:

Վերջին շրջանին, աշխարհի շատ մը երկիրներու մէջ կրօնքի դէմ յայտնուած անուղղակի հալածանքը կամ հոգեոր իրողութիւններու հանդէպ յայտնաբերուած գաղութիւնը (մինչև տրամաբան և հասնող երբեմն), սկսած է անտեղի մատնողութիւն յառաջացնել կարգ մը բարեմիտ կամ աւելի ճիշդ՝ ծանծաղամիտ մարդոց մօտ, իբր թէ վտանգուած է գոյութիւն իսկ Քրիստոսէական ժայռահաստատ եկեղեցիին: Այդպիսիներուն կը թելադրենք կտրուել Մատթէոսի Աւետարանին ԺՁ. գլխուն 18րդ համարը. «Եւ դրունք զժոխոց զնա մի՛ յաղթահարեսցեն»:

Եկեղեցւոյ գոյութեան ու յարստեութեան մասին կասկածելու փոխարէն, լաւ պիտի ըլլար որ անձնիւր քրիստոնեայ անհատ նոյն նախանձախնդրութիւնը ցոյց տար Ս. Հոգիին շնորհովը ի՛ր իսկ հոգիին մէջ գոյաւորուած տաճարին նկատմամբ: «Ապաքէն դուք տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք», բոժ է մեծ առաքեալը (Բ. Կորնթ., Զ. 16): Եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը նկարագրի բարեմասնութիւններով կարենայ բարեգաղ պահել իր սրտին տաճարը, Քրիստոսէական եկեղեցին ալ — որ գումարը կամ ժողովն է հաւատացեալներու բազմութեան — ինքնին կը զօրանայ ու կը պայծառանայ:

Որքան թելադրական է պատասխանը երկոտասանամեայ Զինացի քրիստոնեայ տղեկին, չպարտած համայնավար ոստիկանի երեսին, երբ այս վերջինը Կիրակի օր մը տղուն ետ կը դարձնէր անկրօն վարչաձեւին հրահանգովը փականքի առկառնուած եկեղեցիի մուտքէն. «Դուք այս տաճարը կրնաք փակել կամ քանդել, բայց կանգուն կը մնայ տաճարը սրտին»:

Համբարձումն ու Հոգեգալուստը մեզ կը մղեն խորհրդածելու հոգեւոր կեանքի բարձունքներու մասին: Քրիստոս երկիրք համբարձաւ և Ս. Հոգին երկիրքէն իջաւ: Միշտ յիշենք ուրեմն Ս. Պատարագի վերջաւորութեան կրկնուող «Զի տմենայն աւերք բարիք և ամենայն պարգևք ի վերուստ են իջեալ» բացատրութիւնը և Պօղոս առաքեալին խօսքը. «Զվերինն խորհեցարուք» (Կողոս., Դ. 2):

ԳԷՈՐԳ Ս. ԺԻՆԻՎԻԶԵԱՆ

ԽԵՂԱՔԻՐՈՒԱԾ ԶԵՄԱՐՏՈՒՅԻՆՆԵՐ

Այս ընդհանուր խորագրին ներքև յետ այսու այս էջերէն պիտի պարզենք մեր (այսինքն Ուղղափառ կամ Առաքելական Եկեղեցւոյ) յատակ և որոշ տեսակետեր Ս. Գրական կարգ մը վիճելի կէտերու և նորերուկ աղանդաւորներու կողմէ անանց տրուած կարգ մը կամայական մեկնութիւններու շուրջ: Պատճառ մուծ չիւննէր որ շարժառիթներէ իրենց մղումը տաւ Նոր օրերու այս մարդօրսներն ու ինքնակոչ փրկիչները կաթողիկէ և Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու պարզա միտ զաւակները մոլորեցնելու համար ոչ մէկ խտրութիւն կը դնեն իրենց կիրարկած միջոցներուն մէջ:

Այսպէս, աղանդամիտները ասենք մը ի վեր մատի փաթթոց ըրած են Մատթէոսի Աւետարանին ԻԿ. գլխուն 9րդ հոմարը. «Եւ հայր մի՛ կոչէք ձեզ յերկրի, զի ձեր մի է Հայր՝ որ յերկինսն է»: Եւ կու գան այն սխալ եզրակացութեան, թէ յանցանք է ու մեղք Հայր կոչել հոգեւոր ծառայութեան նուիրուած Ս. Եկեղեցւոյ պաշտօնականները: Այս ծուռ ու թիւր մեկնութեան դիմաց մենք կը դնենք Պողոս առաքեալի առ Տիմոթէոս Ա. Թուղթին 2րդ համարէն «Տիմոթէոս որդւոյ սիրելւոյ» բացատրութիւնը: Գիտենք թէ Ս. Պողոս ամուսնացած չէր, հետեւորար հոս գործածուած «արդի» բառը պէտք է հասկընալ «հոգեւոր որդիութեան» իմաստով: Եւ քանի որ Ուլլի բառին դիմաց կը կենայ հայր բառը, ուրեմն շատ բնական է ենթադրել որ Տիմոթէոս ալ փոխադարձաբար իր «հայրը» կամ «հոգեւոր հայրը» կոչէր մեծ առաքեալը:

Յետոյ, այս սխալ սկզբունքէն մեկնելով, հարկ պիտի ըլլար յանգիլ այն անհեթեթ եզրակացութեան, թէ իրաւացի չէ հայր կոչումը գործածել մեր մարմնաւոր հայրերուն ալ համար: Այս իրողութիւնը աւելի ևս կը դառնայ անհեթեթ, երբ նկատենք որ ոչ մէկ արգելք գոյութիւն ունի մայր կոչելու մեր հարազատ մայրերը կամ մայրապետները:

Այս մոլորածները ասենք մէկ չեն դադարի կրկնելէ նոյն յանկեղզի թէ Ս. կոյս Մարիամը (բնական է որ այդպէս չեն կոչեր զինք) յետ ծնունդ տալու մեր Փրկչին, ամուսնացած և ուրիշ զաւակներ ալ ունեցած է: Եւ իրենց կողմէ այս տեսակետին անթացուպիւր ճարելու համար կը դիմեն ի միջի այլոց Ս. Մարկոսի, որ իր Աւետարանի Գ. գլխուն 32րդ համարին մէջ կ'ըսէ. «Ահաւաստիկ մայր քո և եղբարք քո կան արտաքոյս»:

Նախ պէտք է յիշեցնել այդպիսիններուն թէ Սեմական ցեղերու մէջ այդ օրերուն սովորութիւն կար եղբայր կամ քույր կոչելու դարմկներն ու մերձաւոր պարագաները: Մեր օրերուն ալ, մենք յաճախ եղբայր կամ քույր կը կոչենք անձեր, որոնց ծնողքը տարբեր է մերինէն: Ասոր ամենէն ցայտուն ապացոյցներէն է Յովհաննու Աւետարանին ԺԹ. գլխուն 25րդ համարը, ուր կ'ըսուի. «Եւ կային առ խաչին Յիսուսի՝ մայրն նորա և քույր մօր նորա՝ Մարիամ կղէովպայ...»: Արդ դիտենք թէ Յիսուսի մօր անունն էր Մարիամ, Հետեւորար կարելի չէր որ իր հարազատ քոյրն ալ կոչուէր նոյն անունով: Մնաց որ Տիրամայրը միամօր դուստր ըլլալով չունէր հարազատ քոյր: Գիտենք նաեւ թէ երկրորդ Մարիամը մայրն էր կղէովպաս աշակերտին, որ մին էր Էմ. մատուի ճամբուն վրայ Յարութեան երեկոյին Քրիստոսի հանդիպած երկու աշակերտներէն: Կամ, ըստ մանց, մայրը Ս. Յակոբոս Տեսանեղբօր կամ Ալփեան Յակոբոս առաքեալին:

Տակաւին, Տիրամօր Ս. Խաչի ոտքին ներկայութիւնը կը ջրէ միւս վարկածը աղանդամիտներուն, ըստ որում Տիրամօր դերը կը վերջանար Քրիստոսի ծնունդով: Մարիամ կը գտնենք Յիսուսի հետ կանայի հարսանիքէն մինչև Գողգոթայի ողբերգութիւնը, ու անկէ անդին՝ առաքեալներուն հետ ալ, մինչև Պենտեկոստէի հրաշքը Սիոնի վերնատան մէջ, իբրեք ուրէն սիրուած մայրը Փրկչին ու զհարազոյն մխրթաութիւնը իրենց Երկնաւոր վարդապետէն երեսութապէս սրբացած առաքելական զունդին:

ԴԷՈՐԿ Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ